

SPRAAKWATER

Verenigingsblad SV Awater, Studievereniging voor Utrechtste Neerlandici

**MET POËZIE
OVER EEN
KNUFFELDOKTER**

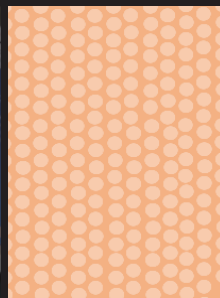

**Interview
met Veerle
Fraeters**

**“Wie heeft er nog
een heel gidslid
nodig als je ook een
gidshond kan
hebben”**

Inhoud

- 3** Editorial
- 4** Weg zijn doet geen pijn
- 5** Knuffeldokter
- 6** De twee kanten van...
- 8** De boekenkast van...
- 9** Hersenspinsels
- 10** Boekentip
- 11** Wat is goed voor je kwab?
- 12** Ome Noam
- 13** Ver-van-mijn-bedshow
- 14** Pretplek
- 15** Poëzie van eigen bodem
- 15** Spraakwaterval

Editorial

Beste lezer,

De eerste Spraakwater van 2024 is weer op de deurmat gevallen! Bij dezen wil ik iedereen nog het allerbeste wensen voor het nieuwe jaar. Voor de redactie en alle andere Awateraars hoop ik op een creatief jaar met nog meer mooie schrijfsels!

Zoals ik in de eerste editie van deze jaargang uitlegde, besteden we dit jaar elk blok aandacht aan een deel van onze hersenen. Deze keer staat de slaapkwab, ook wel de temporale lob, in het zonnetje! Al doet de naam het wellicht vermoeden, heeft de slaapkwab eigenlijk niets te maken met slapen: de naam stamt af van de nauwe positie tot de slaap van het gezicht. Door de ligging achter de oren is het ook belangrijk voor het verwerken van auditieve informatie. Voor ons als neerlandici is de slaapkwab een interessant hersendeel: de slaapkwab speelt namelijk een grote rol bij taal(verwerking). Wellicht is het voor een deel van ons dus niet de eerste of laatste keer dat we van de slaapkwab horen. Ook de tijdelijke opslag van nieuwe informatie komt daar terecht. Volgens de Canadese neuropsycholoog Michael Persinger is het ook dit deel van de hersenen dat geloof in een god opwekt, stimulatie van de kwab zou zelfs kunnen leiden tot visioenen.

Benieuwd wat het beste is om te doen om je slaapkwab in optimale staat te houden? Onze redactie heeft de oplossing! Ook deze editie kunnen jullie zeker weer een duik nemen in de hersenen van onze redactieleden, die hun meningen en hersenspinsels opnieuw op een creatieve en eigen wijze zullen delen. Natuurlijk zijn de oude vertrouwde interviews ook weer aanwezig. Zo nemen we een kijkje in de boekenkast van een oud-bestuurder van Awater en is universitair docent Veerle Fraeters het hemd van het lijf gevraagd. Wellicht is je het al opgevallen, maar de Spraakwater heeft een nieuw uiterlijk gekregen. Onze vormgeving heeft hard gewerkt aan een prachtig nieuw uiterlijk en het is prachtig geworden, al zeg ik het zelf. Laat je dus bewonderen door al de creativiteit die deze editie te bieden heeft!

Veel leesplezier!

Groetjes,

Fleur Satter

Hoofdredacteur 2023-2024

Colofon

Redactie

Milou Lang
Elke Bordes
Sanne Lolkema
Arin Almekinders
Gemma van Dam
Jasmijn van Vlimmeren
Jasper Riksen
Willemijn Poppema
Emma Brugman

Hoofdredacteur

Fleur Satter

Vormgeving

Linde Rauwerdink
Jannika Uittenbogaard

Coördinerend bestuurslid

Evelien Smit

Aan dit nummer werkten mee: Veerle Fraeters, Wesley Panman en Bartholomeus van Veen

Weg zijn doet geen pijn

Sanne Lolkema

Taal en denken zijn ontzettend aan elkaar verbonden. Een vrije interpretatie van Nietzsches epistemologie stelt zelfs dat de beperkingen van ons denken altijd bemiddeld worden door taal. Hij bedoelt hier in zekere zin mee dat niet alleen communicatie doordrenkt is van talige structuren, maar eigenlijk alles om ons heen. Als we nadenken, doen we dat in taal. ¹ Onze woordenschat ligt ten grondslag aan onze fantasie, creativiteit en gevoelens. Pas als iets een naam krijgt, bestaat het echt. Als talig persoon merk ik dat taal een van mijn grootste comfortzones beslaat. Tegelijkertijd creëert het een moeras van mogelijkheden waarin ik meer dan eens verdwaal. Als ik geen woorden kan vinden voor een bepaald gevoel, kan ik me opgesloten en angstig voelen. Afgelopen tijd merkte ik dit vooral in het kader van afscheid nemen: hoe doe je dit, als je er eigenlijk geen goede woorden voor kent? En wat zegt dat dan weer over hoe ik 'afscheid nemen' zie?

De Nederlandse taal kent ongeveer zestig miljoen woordvormen.² In combinatie met elkaar vormen deze een oneindig aantal woordcombinaties. Toch wordt voor het nemen van afscheid een vast repertoire aan 'doei-woorden' gebruikt. Van het lichte 'joe' tot 'tot ziens', 'daááááá' en 'vaarwel'; gedag zeggen kan op verschillende manieren. Toch is het echte 'afscheid nemen', van iemand die je een tijdje niet zult zien, of misschien nooit meer zal zien, groter dan dat. Tot mijn spijt zie ik dat niet terug in woorden, concepten of begrippen. Er bestaan in de Nederlandse taal werkelijk waar te weinig woorden, er zijn weinig woordcombinaties, die het gevoel van zo'n afscheid voor mij op een rechtmatige manier kunnen vormgeven. Dit zorgt er ook voor dat ik het moeilijk vind om het sentiment van een jarenlange vriendschap of andersoortige relatie in woorden te vatten, in één enkel - vaak fysiek - moment van afscheid nemen. En misschien is dit omdat ik eigenlijk niet weet hoe afscheid nemen nu precies moet.

Zingevingsexpert en humanist Babet te Winkel beschrijft ditzelfde gevoel, maar dan rondom rouw.³ Ze stelt dat rouw in het Westen vooral gezien wordt als 'ziekte', waar een 'oplossing' of 'genezing' voor mogelijk is. Wanneer haar moeder overlijdt, voelt Te Winkel zich dan ook eigenlijk nergens begrepen. Woorden blijken dan pas echt cruciaal: de Nederlandse taal reikt hierin niet ver genoeg, zegt Te Winkel. In haar rouw vindt ze dan ook nieuwe woorden die voor haar beter beschrijven hoe iets aanvoelt. Ze haalt bijvoorbeeld aan dat verlies niet een vast punt in de tijd betekent, maar veel vaker een lang proces beslaat, dat mensen meedragen in plaats van ergens achterlaten. Het is precies dát gevoel, waar geen woord voor bestaat. En andersom werkt het precies zo: dat gevoel bestaat pas als het een woord krijgt. Zo slokt de woordencrisis ook de ervaring op.

Om dit te begrijpen, denk ik de laatste tijd vaak aan welke woorden ik mis bij het afscheid nemen en welke ervaringen geen woorden hebben. Mijn gedachten blijven hierbij altijd hangen bij de titel van een Spinvis-lied: weg zijn doet geen pijn. Het beschrijft een achtergebleven plaats, waarbij het sentiment van afscheid nemen niet gelegd wordt bij de 'verlater', maar de 'achterblijver'. Misschien hebben we geen taal voor afscheid nemen omdat we het verdriet bij de verkeerde persoon neerleggen. We zijn vooral verdrietig om wat er achterblijft, niet om wat er vertrekt. We hebben troostwoorden voor onszelf nodig, en daarvoor moeten we de randen van ons egoïsme aanraken.

In dit soort tijden van 'woordarmte' keer ik het liefst de hele dag terug tot de poëzie: het enige dat altijd woorden heeft. Specifiek dan tot de meester van de neologismen: Lucas Rijneveld. Hij kan het afscheid vangen als de wind: *Klopt het als we zeggen dat we bij / te veel afdrijven verlangen naar land in zicht / en bij te veel land het wegdoberben / koesteren?*⁴ Als afscheid nemen in normale woorden niet lukt, moet ik het in poëzie doen; de grenzen tussen woorden en gevoel, een comfortzone in plaats van moeras. Vanuit daar kan ik bouwen aan een uiterm gevarieerd afscheidlandschap.

---

1. Nietzsche, F. (1873). On Truth and Lies in Extra-Moral Sense. 2. Feiten & cijfers - Taalunie. (z.d.). <https://taalunie.org/informatie/24/feiten-cijfers> 3. Te Winkel, B. (2019, 7 augustus). Nieuwe taal voor rouw. Hard//Hoofd. <https://hardhoofd.com/nieuwe-taal-voor-rouw/4>. Rijneveld, M'.L. (2022). Klapwiekgevaar, in Komijnsplitters. Amsterdam: Atlas Contact. p.64. *Ten tijde van uitgave was de volledige naam van de auteur 'Marieke Lucas Rijneveld', tegenwoordig gaat hij als slechts 'Lucas Rijneveld' door het leven.

De twee kanten van ...

Met één van de interviewers geveld door covid - ja daar zijn we nog niet van af - vinden we ons genoodzaakt het interview met Veerle digitaal af te nemen. Het is er zeker niet minder hartelijk om. Voor bijna een uur hangen wij aan de lippen van de zestigjarige mediëviste uit Leuven. Laten we kijken of we ons gesprek terug kunnen brengen tot een kleine inkijk in de twee kanten van haar leven.

In dit nieuwe jaar viert Veerle haar éénjarig jubileum als hoogleraar Middel nederlandse cultuur en literatuur. Welk pad heeft zij bewandeld om op dit punt in haar carrière naar onze Domstad te komen?

‘De afgelopen jaren was ik als hoogleraar verbonden aan een onderzoeksinstituut in Antwerpen voor de geschiedenis van de spiritualiteit in de lage landen. Na vijftieng jaar specialisatie in de mystiek was ik een beetje weggevaaren van de medioneerlandistiek. Toen er twee jaar terug een vacature verscheen aan de Universiteit Utrecht, dacht ik: ‘Wauw, een nieuw avontuur! Waarom niet? Zo maak ik de cirkel rond; weer terug naar het hart van de medioneerlandistiek: Utrecht.’

Veerle vertelt ons dat ze geboren en getogen is in het Vlaamse Leuven, waar ze zowel Geschiedenis van de Oudheid als Germaanse filologie heeft gestudeerd aan de KU Leuven. Haar interesse voor geschiedenis en taal was er altijd wel, maar haar specialisatie in de medioneerlandistiek kwam heel plots. ‘Na mijn studie gericht op de Oudheid was mijn leerhonger nog

niet vervuld en deed ik een extra master Germaanse filologie met Nederlandse literatuur als major en Engels als minor – in België moet je altijd twee talen kiezen. Bij mijn licentiaatsverhandeling – dat heet tegenwoordig een masterscriptie – in de jaren tachtig had ik Lucebert als onderwerp gekozen. Toen ik in mijn laatste jaar een cursus over Hadewijch volgde, was ik echter meteen verkocht: na de eerste les ben ik meteen van onderwerp veranderd. Mijn hele interesse in de middeleeuwse cultuur is ontstaan vanuit de wens om Hadewijch beter te begrijpen. Helaas begreep ik

‘Alles wat buiten de grenzen van ons denken valt, vind ik extra interessant.’

Hadewijch nog altijd niet na mijn masterscriptie. Tot op vandaag blijven haar teksten en haar mystiek me fascineren!’

Terwijl ze voor een jaar Engels gaf in Taiwan, ontving Veerle een op blauw luchtpostpapier gedrukte brief van Frank Willaert, de toenmalig hoogleraar Middel nederlandse letterkunde aan de Universiteit van Antwerpen.

Die had haar masterscriptie gelezen en was daarvan erg onder de indruk. Hij bood haar een baan aan. Zo begon ze aan een nieuw avontuur in Antwerpen: eerst als assistent-docent, tegelijk werkend aan haar doctoraat over een Middel nederlandse handschrift met nog onbekende teksten over alchemie, later als hoogleraar in de mystiek. ‘Ik heb een interesse in zaken buiten het wetenschappelijk wereldbeeld. Alles wat buiten de grenzen van ons denken valt, vind ik extra interessant.’

Vandaag de dag is Veerle naast doceren bezig met een nieuwe editie van Hadewijchs werk, samen met haar Antwerpse collega Willaert. Het omvat een teksteditie met vertaling en commentaar van haar Liederen, Visioenen en Brieven, gericht op zowel een academisch als een breder lezerspubliek. ‘Daarnaast ben ik bezig met een vooronderzoek over dialogeteksten tussen de geest van een overledene en een levende. In de samenleving is er steeds meer behoefte naar een antwoord op de vraag ‘hoe te sterven?’. Juist de late middeleeuwen, waarin de ars moriendi uitgebreid theorie beschreef over de ‘kunst van het sterven’, zijn bij uitstek expert in de beantwoording van die vragen waar we ons tegenwoordig een beetje ongemakkelijk bij voelen.’

Na drieëndertig jaar lang aan dezelfde universiteit te hebben gedoceerd ineens verhuizen naar een ander land om les te geven aan een andere universiteit; dat

Jasmijn van Vlimmeren en Jasper Riksen

dat hoor je niet zo vaak. Toch koos Veerle voor dit pad. Wij waren zeer benieuwd hoe deze keuze het leven van Veerle heeft veranderd. 'Als ik eerlijk ben, voel ik me nu weer een jonge student.' Hard studierend om de lessen te kunnen geven, 's weekends terug naar haar geboortestad Leuven, nog wat zwevend tussen twee werelden en moeite hebben om een woning te vinden in Utrecht. 'Het is veel meer een uitdaging dan ik van tevoren had kunnen denken. Dat Utrecht zo esthetisch is en de collega's zo sympathiek, houd me wel op de been!'

Deze editie staat de slaapkwab centraal: deze kwab draagt onder andere verantwoordelijkheid voor taal en geheugen. Gedurende het interview grapte Veerle meermaals over de functionaliteit van haar slaapkwab: 'Toen ik jullie mail las over de slaapkwab, dacht ik na over mijn geheugen en voelde ik dat mijn geheugen niet meer zo goed werkte als toen ik jong was.' We vragen aan haar wat haar favoriete herinnering is uit haar indrukwekkende carrière. IJverig haar slapen wrijvend, zoekt ze naar herinneringen. Ze heeft het idee dat haar slaapkwab gestrest is, maar dan licht ze op als ze denkt aan alle promoties van haar promovendi en een aantal memorabele lezingen voor een groot publiek. 'Soms voel je iets indalen bij het publiek tijdens zo'n lezing, wow, ze hebben echt iets bijgeleerd. Ik geniet het meeste van de persoonlijke interactie en het opbloeien van jonge mensen. Als prof zijn we verantwoordelijk voor

het woord, dat is mijn grootste vreugde in mijn professionele herinnering.'

'Als ik eerlijk ben, voel ik me nu weer een jonge student'

Aan haar lippen gekluisterd luisteren we naar de indrukwekkende loopbaan van Veerle, maar is er ook een 'andere kant' bij haar te vinden? 'Toen ik hierover nadacht, was het eerste dat me te binnen schoot: Heb ik wel een andere kant? Ik zit eigenlijk zo goed als altijd te lezen, te schrijven en te denken...'

Veel vrije tijd heb ik helaas niet, maar ik maak wel graag ruimte voor mijn interesses. Zo houd ik van zingen, het lezen van non-fictie en het bezoeken van tentoonstellingen. Onlangs heb ik de expositie van de Chinese kunstenaar Ai Wei

Wei bezocht in Rotterdam. Hoe hij als kunstenaar omgaat met de vernietiging van het Chinese erfgoed vond ik aangrijpend om te zien. Ook las ik recent de roman Oersoep van Bregje Hofstede, waarin de teksten van Hadewijch een rol spelen.'

Zoals iedere editie van 'De Twee Kanten van...' gaan we na bij Veerle of ze een aantal wijze woorden wil meegeven aan de Awateraars. Wat dient een student Nederlands nu echt te weten? 'Historische letterkunde is zeker de moeite waard! Je komt altijd terecht in een diverse wereld als je literatuur leest, maar door je met middeleeuwse literatuur bezig te houden kom je ook in een andere mentaliteit terecht: een premodern mens- en wereldbeeld. Geef een beetje ruimte in de studie hiervoor, dat wens ik jullie allemaal toe!'

We zien ernaar uit zo snel mogelijk weer naar Veerle te luisteren, want ze ademt passie voor en kennis over geschiedenis en letterkunde.

Wesley

De boekenkast
van

Deze editie zijn wij langs geweest bij Wesley Panman. De vierdejaars Awateraar vertelde op een gure middag voor kerst al zijn grootse en kleine verhalen over zijn boekenkast. Zoals hij het zelf beschrijft is het een mix van 'vijftig procent Nederlandse literatuur, vijftig procent light verse en nog eens twintig procent alles daartussenin'. Van poëzie tot proza en van Dracula tot aan Turks Fruit, niets is hem te gek. Wil jij weten wat er nog meer in de boekenkast van de voormalige penningmeester van Awater staat? Lees dan vooral verder.

Willemijn Poppema en Emma Brugman

Uit je eerste herinnering van jezelf met een boek komt vaak een leuke anekdote, zo ook bij Wesley. Zo vertelt hij hoe hij als kind al kinderboeken las die een beetje eng, noem het vervreemdend, waren. Hij las bijvoorbeeld de Griezibus van Paul van Loon, maar ook nog een ander boek. 'Ik ben de titel vergeten, omdat ik er zo intens bang voor was. Ik ben zelfs huilend uit mijn bed gekropen, naar de kamer van mijn ouders gelopen, waar ik vertelde dat ik zo bang was.' Hij was bang dat er een wolf door de muur zou kruipen om hem mee te nemen, omdat daar het boek over ging. 'Toen zei mijn moeder: 'Oké, we gaan nu samen dat boek buiten in de container weggoien.' Dus toen heeft ze mij opgetild en heb ik het boek in de container kunnen gooien.' Wesley leest zowel als kind als nu horrorboeken. Hij heeft Dracula in zijn boekenkast staan, maar ook het vervolg erop, dat is geschreven door de achter achterneef van Bram Stoker.

Hij heeft niet alleen een herinnering aan zijn eerste boek, maar ook aan het stomste boek dat hij heeft gelezen. Als inspiratiebron om een niet-prentieuze roman te schrijven wilde hij een boek lezen met een standaard onderwerp dat makkelijk geschreven was. Daardoor is hij bij het boek liefde en zo uitgekomen. Dit ging over een vrouw die geen kinderen wilde, maar voor haar vriend, die eerst ook geen kinderen wilde, toch kinderen heeft genomen. 'Dat boek heb ik uit mijn geheugen verbannen.'

Een boek dat daarentegen wel goed in de smaak

is gevallen bij Wesley is Dolores Dolly Poppedijn van Thomas Olde Heuvelt, tevens zijn favoriete schrijver. Deze psychologische griezethriller gaat over een moeder die haar baby verliest, waarna ze geobsedeerd raakt met haar dode kind en compleet de weg kwijtraakt. Bijna de hele reeks van Olde Heuvelt staat in de kast, behalve Echo, die uitgeleend is aan een andere fan. Als we vragen wat Wesley's favoriete poëzieboek is, pakt hij een bundel uit de kast die uit sonnetten bestaat, 'geschreven door de vier beste plezierdichters van Nederland'. Wesley maakt duidelijk van serieuze poëzie en versjes te houden, maar geeft uiteindelijk de voorkeur aan versjes, vooral omdat die rijmen. Verbazend is het dan ook niet dat er standaard een rijmwoordenboek naast zijn bed ligt.

Alles wat in Wesley's kast ligt is voor zijn vrije tijd: studieboeken zijn er niet te vinden. Het is waarschijnlijk dat dat soort boeken er ook niet meer komen te liggen, aangezien Wesley na zijn bachelor aan het werk wil gaan: 'ik wil gaan vertalen'. Zijn inspiratiebron is Koen van Dijk, regisseur en vertaler van bijvoorbeeld Pocahontas en Toy Story. Op de muzikale avond zong Wesley een liedje over 'een kever die de wereld wil overnemen'. Hoe hij op dit idee kwam, wist hij zelf ook niet zo goed, maar dat hij barst van de creativiteit is wel duidelijk. 'Liedjes, rijmpjes maken; dat soort dingen vind ik gewoon heel leuk om te doen'. Met muziek geeft hij toe iets minder handig te zijn. Dat laat hij dan ook liever aan andere mensen over: 'ik heb meer met taal'.

Elke Bordes

Hersenspinsels

Soms zijn er dingen die de wereld doet waarvan je denkt: 'Goh, dit is eigenlijk heel vreemd.' En dat is zeker niet altijd negatief: vaak worden dingen pas complex als je er écht over na gaat denken. In deze rubriek spint een redactielid die gedachtes uit, om ze daarna weer snel te kunnen vergeten. Vandaag: Waarom laten we ons land niet gewoon leiden door een hond?

We struinden door de Franse bossen. We hadden een hond mee, Aaf. Aaf houdt eigenlijk niet zo van wandelen. Elke keer wanneer we het bos in liepen, keek ze met grote oogjes naar ons op. Dieren hebben vaak van die zielige oogjes. Dan kijken ze je zo lief aan dat je niet anders kan dan ze geven wat ze willen. Het is maar beter dat wij mensen daar minder goed in zijn. Anders zou ik voor veel te veel mensen zwichten. Omdat Aaf zo goed de weg weet en ons altijd terug naar huis kan begeleiden, hebben we een bijnaam voor Aaf gevonden: gidshond. Wie heeft er nog een heel gidslid nodig als je ook een gidshond kan hebben. Wat nou als we Aaf de mascotte van Nederland maken. Hoewel, ze wil wel altijd direct terug naar waar we vandaan komen en daar ben ik het niet altijd mee eens. Ik denk dat een hond zoals Aaf ons veel goeds zou doen.

Een oud hondje zoals Aaf maken zich niet meer zo druk om allerlei tijdelijke veranderingen en wachten rustig af wat de dag zal brengen. Je laten leiden door een gidshond doet mij wel denken aan van die dieren die tijdens het WK voetbal altijd 'kunnen voorspellen' wie er zal winnen. Ik vrees ook dat Aaf als gidshond snel kan worden omgekocht met stukjes worst of lekkere brokjes. Maar met haar lieve oogjes zou ze wel mooi op onze vlag kunnen staan. Dat doet mij dan weer denken aan het kinderprogramma Timmyland waarin Tim ten Besten zijn eigen land begint. De vlag van dit land is iconisch. Luister ook eens het volkslied van Timmyland. Die is namelijk geschreven door de enige echte Froukje. Maar goed, ik dwaal af. Aaf als gidshondmascotte, wie stemt voor?

Boekentip

Veranderen: methode, Édouard Louis

In deze editie van de Spraakwater is het weer tijd voor de boekentip! In deze rubriek vertelt een lid van de Spraakwater over een boek dat die gelezen heeft en een aanrader vond. Dit keer wordt lof betuigd voor het in 2022 verschenen boek *Veranderen: methode* van Franse schrijver Édouard Louis en vertaald door Jan Pieter van der Sterre en Reintje Ghoos.

Édouard Louis is geboren als Eddy Bellegeule in een klein achtergesteld dorp in Noord-Frankrijk, waar hij een jeugd van grote armoede kende. Hij werd in zijn geboorteplaats uitgesloten vanwege zijn homoseksualiteit en komt tot de beseffing dat er door zijn geaardheid in zijn dorp geen plek voor hem is. Vanaf dat moment wil hij alleen nog ontsnappen. Hij gaat naar een middelbare school in Amiens, een stad in de buurt, waar hij Elena ontmoet, een meisje uit een rijk cultureel gezin. Louis is tot alles bereid om hogerop te komen en besluit zichzelf te veranderen: van muziek en literatuur tot hoe hij loopt, praat en zijn bestek vasthoudt. Hij wil zijn net als Elena, zijn beste vriendin en neemt veel van haar over. Ook ontmoet hij de professor Didier Eribon, die als een mentor voor hem is. Zijn honger naar een beter leven dan hij heeft gekend in zijn kinderjaren, naar misschien zelfs beroemd en intellectueel te zijn, wordt verder aangewakkerd door Eribons aanwezigheid. Louis meldt zich stiekem aan bij een prestigieuze Parijse universiteit en wordt toegelaten. Hij laat al zijn vrienden, ook Elena, achter en bouwt zijn leven verder op in de Franse hoofdstad. In Parijs bouwt hij contacten op met de Franse elite

en leert hij nog verder het leven van rijkdom kennen. Het lukt hem een Parijse intellectueel te worden. In 2013 verandert hij zijn naam naar Édouard Louis. De metamorfose is compleet.

In een dubbelinterview met Raoul de Jong en Édouard Louis in de NRC uit 2023 zegt Édouard: “Er zit zoveel schoonheid, zoveel kracht in waarheid.”, en dat blijkt ook uit dit boek. *Veranderen: methode* is de vijfde autobiografische roman van Louis’ hand. Édouard Louis schrijft bij uitstek politieke romans en voor hem is het juist het gebruiken van het persoonlijke dat het universele aanstipt: zijn verhaal toont een breder probleem. In *Veranderen: methode* geeft hij de achterstelling en armoede in de arbeidersklasse vorm, maar besteedt hij ook aandacht aan de homofobie en het racisme die heersen. Hij laat zien hoe bedwelmend de normen van de samenleving en de begrenzings van armoede zijn en in welke mate die het leven bepalen. Naast een politiek verhaal over sociale ongelijkheid is dit boek een enorm persoonlijke vertelling, over Louis’ eigen leven en ervaringen. De sociale mobiliteit van Louis is zeker niet alleen een inspirerend verhaal. Het is een verhaal over ambitie en de dingen die je over moet hebben om zo’n verandering te ondergaan. Over wat je daarbij verliest, de vriendschappen, het verleden en je familie, de uren en dagen en jaren inspanning die het kost. Over of de middelen het doel wel heiligen. Louis schrijft over het verdriet en gemis dat bij hem ontstaat door het ‘klassenverraad’ dat hij pleegt. Zijn succes voelt bitterzoet aan: als Louis is gekomen op de plek waar hij altijd al had willen zijn,

mist hij toch zijn jeugd en draagt hij een bepaalde schuld met zich mee. Zelfs al weet Louis dat zijn vrij afschuwelijke kindertijd in het geboortedorp nooit meer zal kunnen zijn dan een verleden, dat zijn sleutel in een ander slot is gaan passen, heeft dit verleden een melancholische waarde. Uiteindelijk blijft de schuld en de liefde die door dit boek zweeft mij dan ook het meeste bij. Louis weet met veel nuance en heel veel liefde te schrijven over zijn ‘verandering’. Er schuilt een intimiteit in het boek die ontzettend raakt, en een introspectie die getuigt van enorme zelfkennis, die dit boek zeker het lezen waard maken.

Gemma van Dam

Veranderen: methode, Édouard Louis, *Changer : méthode*, vertaald door Jan Pieter van der Sterre en Reintje Ghoos (2022, De Bezige Bij), €22,99 ISBN 9789403151618

Wat is er goed voor je kwab?

Emma Brugman

Hallo lieve Awateraars, Spraakwater hier. In deze rubriek nemen we je ieder blok mee langs de kwabben die centraal staan in deze blokken en vertellen we je de informatie over deze kwabben. Zoals al in de editorial bekend is gemaakt, zullen we het in dit blok hebben over de temporale kwab. Wat is het en hoe kan je het beste voor deze kwab zorgen? Lees verder en kom erachter.

De vorige editie van Spraakwater begonnen we de reis door de hersenen in de frontale kwab. Deze bevond zich helemaal vooraan in de hersenen. Achter deze kwab, maar dan aan de onderkant, bevindt zich de slaapkwab. Als je deze kwab wil kunnen aanwijzen op je hoofd dan moet je in de buurt van je slapen zijn. De slaapkwab bevindt zich anatomisch gezien tussen de frontale kwab en de achterhoofdkwab. Deze kwab bestaat uit verschillende subkwabben die, op één na ('TG'), ook bij apen te vinden zijn. De bekendere onderdelen van de hersenen 'hippocampus' en 'amygdala' bevinden zich ook in de slaapkwab.

De slaapkwab, of in wetenschappelijke termen, de temporale kwab, is de kwab die zorg draagt voor taalbegrip, gehoorvermogen, geheugen, gedrag, concentratie, visuele perceptie, het categoriseren van voorwerpen en geur- en smaakherkenning. Je kan de functies van deze kwab samenvatten in herkennen en benoemen, geheugen, waarneming en taal. Voor een Neerlandicus in opleiding is de temporale kwab dus een erg belangrijke kwab. En al helemaal voor een redacteur van Spraakwater.

De vaakst voorkomende oorzaak van schade in de temporale kwab komt door epileptische aandoeningen. Er zijn echter veel verschillende mogelijke gevolgen van schade aan deze kwab. Aangezien deze kwab verantwoordelijk is voor waarneming, is een mogelijk gevolg van schade aan deze kwab dat je niet meer goed kan zien of horen. Ook kunnen je taalbegrip (denk aan afasie) en je geheugen aangetast worden wanneer er iets mis is met deze kwab. Je persoonlijkheid kan veranderen en soms heb je last van het niet kunnen herkennen van andere mensen. Als iemand aan je vraagt: 'herken je me nog?' En je herkent deze persoon niet, dan kun je altijd je slaapkwab er de schuld van geven. Als laatste is het ook mogelijk dat je seksueel gedrag kan veranderen door schade aan de temporale kwab.

Natuurlijk zit niemand hier op te wachten, dus ik zal je ook tips geven hoe je het beste voor je slaapkwab kunt zorgen. Er zijn geen specifieke dingen die je kunt doen om de temporale kwab gezond te houden. Wel is het zo dat een onderdeel van je temporale kwab, de zogenaamde 'anterieure inferotemporale cortex' (aIT-kwab), meestal een van de eerste plekken is waar Alzheimer ontstaat. Alzheimer kun je uitstellen door veel geheugentrainingspelletjes te spelen of door een gezonde levensstijl te creëren (gezond eten, matige met alcohol, veel bewegen, niet roken etc.). Dit houdt in dat een aantal van ons hun levensstijl drastisch zal moeten aanpassen, maar daarmee kan wel 30% van de Alzheimer gevallen worden voorkomen. Het proberen waard zou ik zeggen.

Om af te sluiten deel ik graag nog een leuk weetje over deze specifieke kwab. Volgens de Canadese neuroloog-psycholoog Michael Persinger wordt geloof in God bepaald in de temporale kwab. Stimulatie van de temporale kwab zou kunnen leiden tot visioenen. Hij zou dit met gebruikmaking van magnetische golven hebben aangetoond. Andere onderzoekers konden zijn bevindingen helaas niet bevestigen.

Ome Noam

De taal van herinneringen

Jasper Riksen

Ome Noam heeft over best wel wat dingen nagedacht in zijn leven. Hij is een man die volgens mij over alles wel een mening heeft of kan vormen. Dat klinkt misschien wat irritant, maar zo zie ik het helemaal niet. Het betekent juist dat ik hem alles kan vragen waar ik over twijfel. Ik ben daarbij ook niet bang dat hij mij een sukkel vindt, omdat hij me altijd serieus neemt. Ome Noam heeft ooit gezegd dat ik alleen maar slimmer kan worden door vragen te stellen en dat ik dat vooral moet blijven doen. Ik ben nu ook weer onderweg om hem wat te vragen. Kom maar mee!

Als ik de werkkamer van de oude baas inloop, struikel ik bijna over hem. Met zijn verwarde grijswitte haar zit hij op handen en knieën op het versleten tapijt. Mijn hart zinkt en een dozijn gedachten schiet door mijn hoofd. Zou hij gevallen zijn? Hij wordt al een dagje ouder. Als hij maar geen gebroken heup heeft. Hoelang ligt hij daar al? Wie moet ik bellen? Ik ben nog niet klaar om-. Ik haast me hem omhoog te helpen. Dat staat hij toe. Zijn hand voelt nog krachtig in de mijne.

‘Bent u oké, ome Noam?’

‘Jasper! Leuk dat je er bent! Het gaat prima met mij-’ Zegt hij geruststellend, al ga ik me direct weer zorgen maken door wat hij daarna zegt: ‘-ik was gewoon op zoek naar een herinnering.’

‘Een herinnering?’ Ik kijk van zijn bebrilde ogen naar het vale tapijt. Ik zie nog geen koekkruiemel.

‘Een herinnering ja, maar maak je maar geen zorgen. Ik word nog niet seniel. Al is het wel een feit dat het geheugen gewoon minder goed gaat werken. Ik probeer me gewoon iets van lang geleden voor de geest te halen. Voor mij helpt het af en toe om te doen alsof ik actief naar een herinnering op zoek ben in de echte wereld. Dat focust een beetje.’

‘Ik vind dat toch een beetje raar hoor.’

‘Maar Jasper, de fysieke wereld is wel vaker steun of horde voor ons geheugen. Van praktische dingen zoals agenda’s en knopen in zakdoeken om afspraken te herinneren, tot het tegenovergestelde. Je hebt vast wel eens dat je een kamer inloopt en subiet vergeet waarom je daar ook weer kwam, toch?’ Als ik twijfelend knik, gaat hij verder: ‘Dat is het effect van de deur die je brein een soort van reset, maar mijn punt is dit: de fysieke wereld heeft invloed op ons geheugen. Nou kom, dan doen we een kopje thee. Het schiet me vast zo weer te binnen.’

We zitten aan de thee: lapsang souchong. Sinds ome Noam gestopt is met roken is hij overgestapt op deze zwarte thee. Zelf moet ik elke keer weer wennen aan de sterke rookgeur van het brouwsel. Ome Noam zit tegenover mij zijn slapen te wrijven. Hij is nog steeds op zoek naar zijn herinnering. Wat zou het zijn? Zelf ben ik nog aan het denken over wat hij gezegd heeft over de fysieke wereld en het geheugen. Meer voorbeelden schieten me te binnen: bepaalde geuren die herinneringen oproepen, een liedje dat voor altijd met een bepaalde persoon, plaats of gebeurtenis verbonden is. Alles is een symbool en elk symbool een sleutel voor een doosje in mijn hoofd. Het verbaast me even hoe weinig controle je daarover hebt. Je bent niet zelf de persoon die de doosjes open maakt. Sterker nog, sommige doosjes wil je liever niet openmaken. Die zijn nog uit de erfenis van je oudtante Pandora.

Ik neem nog een rokerig slokje thee en gelijk denk ik aan die keer dat ome Noam mij betrapte met één van zijn sigaretten in mijn mond. Ik was nog maar een jochie. Hij was toen niet boos, maar zei toen wel streng dat ik dat niet mocht doen. Nu ik erover nadenk, was dat kort voordat hij stopte met roken. Huh, nooit eerder zo met elkaar in verband gebracht. Ik lach zachtjes in mijzelf.

Ome Noam heeft het slapenwrijven ondertussen opgegeven en drinkt ook met genoegdoening van zijn thee. Plots kijkt hij op.

‘Had je me nog iets willen vragen, Jasper?’

‘Oh, eh ja, helemaal vergeten. Grappig, vandaag is echt een geheugendag blijkbaar, want ik vroeg mij af hoe we taal onthouden. Ik bedoel, het is zo veel!’

‘Hmmm, we zeggen altijd dat je taal een beetje leert als een vaardigheid, het wordt meer iets onderbewust

bewust en niet zozeer een kwestie van actief herinneren. Nou zitten taal en herinneringen wel weer in hetzelfde deel van de hersenen, dus er is ongetwijfeld een interactie of overlap.'

Even zitten we allebei stil na te denken.

'Hoe zien jouw herinneringen er eigenlijk uit?' Vraagt hij dan plotseling. Ik kijk hem niet begrijpend aan. 'Ik bedoel, zijn het beelden of is het taal? Denk jij dat dat voor iedereen hetzelfde is?'

'Voor iedereen... hetzelfde? Nee. Nee, dat denk ik eigenlijk niet. Ik weet dat sommige mensen de dingen echt voor zich zien, inclusief alle details. Ik heb altijd het idee dat ik het verhaal onthoud en dan zelf een beeld moet vormen. Ik ga inkleuren.'

'Fascinerend! Toch?'

Ik knik, het is vrij bizar.

'Maar dan zijn de woorden van je verhaal vast heel kleurend voor het beeld. Want woorden hebben hele specifieke connotaties. Dus als jij jezelf het verhaal als het ware net iets anders vertelt, verander je daarmee ook gelijk het beeld!'

'Pfff, dat zou best kunnen, maar ik vind het lastig om te herinneren of ik dat doe...'

De grijsaard lacht hartelijk en valt dan plots stil.

'Ome Noam?'

'Ik heb hem te pakken! Mijn herinnering!'

'Oh, wat was het?'

'Ach, iets zoets van lang geleden...' Noam glimlacht tevreden. 'Het gevoel van een warme hand over mijn rug. Op een moment dat ik nog niet had durven dromen dat dat een herinnering zou worden.'

Linde Rauwerdink

Ver-van-mijn-bedshow

Af en toe word ik op een andere plek wakker dan waar ik in slaap gevallen ben. Soms word ik verkeerd om in mijn bed wakker. Zo nu en dan sta ik 's nachts aangekleed mijn ontbijt te maken, wanneer mijn vader naar beneden strompelt om te vertellen dat het pas twee uur is. Vaak denk ik dat ik een beetje gek geworden ben, maar eigenlijk doe ik aan niets anders dan gewoon wat slaapwandelen.

Als je een slaapwandelaar bent, behoor je tot een unieke soort. Slechts 2-3% van de volwassenen is lid van deze groep. Bij kinderen ligt dit percentage iets hoger, namelijk 15%. Echter zijn deze cijfers niet keihard omdat het lastig te zeggen is wanneer iemand al slapend aan de wandel gaat. Slaapwandelen gebeurt namelijk sporadisch en bovendien kan het zo zijn dat je er zelf niks van merkt.

Tijdens het slaapwandelen is de wandelaar half bij bewustzijn: diegene is zich wel bewust van het eigen lichaam, maar niet van de omgeving daar omheen. Het speelt zich af tijdens het diepste deel van je slaapcyclus, ook wel de NREM (non rapid eye-movement) slaap.

Je lichaam is nog druk met bewegen, maar ondertussen neemt de activiteit in je brein juist af. Dat betekent ook dat je dus nog niet aan het dromen bent.

Klinkt dit allemaal nog vrij ingewikkeld, maar is de slaapwandelaar ondertussen wel erg ver van zijn bed? Dan is het helemaal niet erg om de wandelaar rustig wakker te maken of voorzichtig naar het bed te begeleiden. Het is namelijk een mythe dat je slaapwandelaars absoluut niet mag wekken. Toch is mijn advies om je vooral niet al te druk te maken, want vroeg of laat worden we echt wel weer wakker. Laat tot die tijd mij en mijn unieke menssoort maar gewoon lekker slapen.

Pretplek

Ik en vier fantastische anderen zijn naar Frankrijk gereden. We zijn onderweg naar het huis van mijn oom en tante, een plek waar ik al sinds mijn zesde kom. Zij zijn nu op reis naar verre oorden en zowel hun vakantiehuis als hun hond hadden een oppas nodig. Wanneer ik daar bij aankomst uit de auto stap, kruipt er altijd een lucht van dennenhout, modder en haardvuur mijn neus in. Het is een bekende geur en zodra ik hem ruik, voel ik me gelijk weer helemaal thuis.

Ik ruik hem en in mijn hoofd steek ik de houtkachel aan, verdwaal ik in een boek en kom ik terug na een lange wandeling door het bos. Ik hoor mijn familie praten als ik 's ochtends die krakende trap afloop, de smaak van pastis komt naar boven en het geluid van kleine lepeltjes die die glazen yoghurtpotjes van la latière leegschrapen galmt door mijn hoofd. Ook proef ik mintlimonade, échte Franse croissants en stokbrood, zoals het hoort te smaken. De schommel in de tuin, mijn oom die veel te hard door het bos rijdt, de verlaten manege naast hun huis, de rode lantaarnpalen en dat bord waar in heel sierlijke letters 'La Neuville' op geschreven staat.

Ik ruik de geur van die plek en ik ben daar, zelfs als ik er niet echt ben. Zo was ik een keer in Kalambaka in Griekenland. Kalambaka is een dorp in het binnenland van Griekenland waar je kloosters bovenop rotsen kan vinden. Het was oktober, rond de tien graden en het regende, ongeveer hetzelfde weer als je vaak hebt in Noord-Frankrijk. Het was diezelfde geurcombinatie van haardvuur, dennenhout en modder, die maakte dat ik me daar zo op mijn gemak voelde. Ik was even zowel in Griekenland als in dat huis in Frankrijk met mijn familie, mijn happy place.

‘Happy place’; dat is een term waar ik een hekel aan heb. Ik zie gelijk van die bordjes van de Xenos voor me met teksten als ‘Home is my happy place.’ of ‘My happy place is you.’. Het is een term die ik associeer met meditatie-apps en zelfhulpboeken die ervan overtuigd zijn dat ze ‘het geluk’ weer terug je leven in kunnen brengen. Wat ‘het geluk’ dan is en waarom we daar precies meer van moeten hebben, lijken daarvoor irrelevante vragen.

Milou Lang

Het is een term die past bij online leefstijlgoeroes die je allemaal activiteiten aansmeren waar je rustig van zou moeten worden: maak elk weekend een wandeling in de natuur, mediteer elke dag vijftien minuten, doe vijf keer per dag ademhalingsoefeningen, denk elke dag even aan je happy place. Wanneer ik alles zou doen waar ik zogenaamd gezond van zou worden, zou ik denk ik overspannen raken.

Er hangt een soort maakbaarheid aan vast, alsof geluk iets is wat je kan krijgen als je maar heel goed je best doet. Daarnaast verdienen mensen eraan; de online goeroes maken reclame, de zelfhulpboekenschrijvers verdienen er geld mee, yogalessen zijn niet gratis en ook aan veel meditatie-apps hangt een prijskaartje. Aan je happy place denken kan je natuurlijk ook gratis doen, maar je kan je ook op weg laten helpen door een stem achter een advertentie of betaalmuur die “Adem in, adem uit.” zegt. “Breng je gedachten weg van de planning voor morgen en laat jezelf verdwijnen in je happy place.”

Misschien irriteert de term me ook, omdat het nog zo'n woord in het Engels is. Liever zou ik ‘pretplek’ gebruiken. Daar zit gelijk een leuke alliteratie in. Toch resonanceert de term ‘happy place’ of ‘pretplek’ met me; ik heb er een en als ik die geur ruik, ben ik weer even in dat huis en daar word ik oprecht rustig van. Hoewel het daar zijn in mijn hoofd al heel fijn is, ben ik er natuurlijk nóg liever in het echt. Gelukkig zijn we onderweg.

Poezie van eigen bodem

Meesterwerk

Milou Lang

*Ik wil een heel klein meesterwerk
Of eentje groot genoeg
Om mijn hart in op te vouwen
Ik wil een warm troostgevend meesterwerk
Een wolkje voor de zon in een veel te hete zomer
Een meesterwerk om mee te trouwen*

*we hebben elkaar al twee jaar niet gezien
maar ik blijf maar over je schrijven
alsof je zomaar naar boven kan drijven
ik weet ook niet waar ik mee bezig ben
schrijven, leven, te lang nadenken, zoiets
ik schrijf maar stuur je niets*

*ik wil een heel klein meesterwerk
waar ik mezelf in dompelen kan
en dat als je blaast er bubbels komen van
je mond tot het plafond
een zwembad zonder grond
klein maar groot en opgewarmd
ik wil een meesterwerk dat me omarmt*

*we hebben elkaar al drie jaar niet gezien
maar ik blijf maar over je schrijven
alsof ik je ooit nog terug kan krijgen
ik weet ook niet waar ik mee bezig ben
vasthouden en niet los durven laten, zoiets
ik schrijf maar stuur je niets*

*Ik wil een heel klein meesterwerk
Van drie wonderzinnen lang
Je leest en gaat van boos naar bang
Van zenuwpees naar jippiejajee
Een gedicht vol met cliché's
Maar dat het werkt
Ja, met een woeste zee of met een roos
Ik wil een meesterwerk
Maar alles wat ik schrijf voelt waardeloos
Ik mis je gewoon zo
Ik mis je zo*

Doorregend geluk

Jasper Louis Riksen & Bartholomaeus van Veen

*Gewoonlijk trotseert men neerslag in miserie.
Ervaar en voel de druppels op je huid en zie;
Je jeugd, 't plezier.' Spring vier in'n diepe stratenplas.
De druppels lopen langs je gele regenjas.*

*Belandt en maak je sokken drijf en drijf, drijf nat.
Verlies je fiets het liefst in't diepste diepte plas.
Ga los als't kleinste kind; spat rond, wordt nat, in bad.
Je jeugdigheid is'n schat, vergeet voor nu je vlas.*

*En barst mijn hart dan van geluk, gelijk een drup
Stukslaande op't plaveisel als'p een hete plaat
Ze stromen stomend over wang en kinne koud
De gulden rand w'rkaatst in't zo snel drogend zout
Het welt vanuit mijn borst als regen zonder haat
We springen dan't gevoel in, voelend zo verrukt.*

Spraak waterval

Tim Vergeer

*'Ik heb vroegmodern een beetje meer
homo gemaakt en daar ben ik trots op'*

Laurens Ham

*'Laurens is niet boos, Laurens is teleur-
gesteld.'*

Dieuwke van der Poel

'Vrouwen zijn altijd leuk.'

